

Nr 194.

Av herr **Hagman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 39, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

I motion nr 348 vid 1919 års riksdag hemställde undertecknad med anledning av då föreliggande Kungl. Maj:ts proposition nr 175, att 9 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete av den 17 juni 1916 skulle erhålla sådan lydelse, att den inkomst, som lades till grund för bedömande av ersättningens storlek till skadad arbetare, icke uteslutande beräknades efter inkomsten i försäkringspliktigt arbete, utan att skälighetsprövning borde komma till användning, eller, därest detta icke kunde godkännas, att det minimibelopp, som angives i samma paragraf, måtte höjas till 720 kronor.

Över denna motion begärde riksdagens första lagutskott riks-försäkringsanstaltens yttrande, som härvid anförde:

»Det i herr Hagmans motion (II: 348) gjorda yrkande, att i lagens 9 § uttryckligen måtte uttalas, att skälighetsprövning med avseende å arbetsförtjänstens beräkning måtte komma till tillämpning i alla fall, där den skadade icke under hela året närmast före olycksfallet arbetat i den verksamhet, vari olycksfallet inträffat, finner riks-försäkringsanstalten värt synnerligt beaktande. Principen om en dylik skälighetsprövning även i fall, där den skadade under någon del av året utfört arbete, som icke är hänförligt under lagen, är som det synes riks-försäkringsanstalten med rätta erkänd i våra närmaste grannländer; och synes riks-försäkringsanstalten denna princip väl överensstämma med rättvisa och billighet. Den till följd av olycksfall i arbete skadade har nämligen efter riks-försäkringsanstaltens

förmenande skäligt anspråk på att, inom de gränser den ifrågavarande lagstiftningen i allmänhet utstakar, hållas skadeslös för den förlust han lider genom olycksfallet även med hänsyn till annat än försäkringspliktigt arbete, varav han, inom samma gränser, före olycksfallet i större eller mindre grad varit beroende, men som han till följd av olycksfallet icke längre kan utföra — och det vare sig han endast tidvis arbetat i försäkringspliktigt arbete eller han dagligen endast under viss mer begränsad tid utfört dylikt arbete. Den ökade kostnad, som härigenom drabbar arbetsgivarne, är obetydlig i jämförelse med hela försäkringskostnaden.»

I första lagutskottets utlåtande nr 38 anförde utskottet med anledning av motionen följande:

»Även om det varit önskvärt, att sättet för arbetsförtjänstens beräkning särskilt för de av motionären angivna fall redan nu kunnat underkastas en närmare reglering, synes denna fråga dock böra bli föremål för ytterligare utredning och lämpligen kunna upptagas till behandling i samband med de förslag till ändringar i olycksfallsförsäkringslagen, som socialförsäkringskommittén i sammanhang med sitt förslag i övrigt kommer att avgiva. Utskottet kan alltså icke förorda bifall till motionen i denna del. Utskottet har så mycket lättare förmenat sig kunna intaga denna ståndpunkt, som utskottet, såsom framgår av det följande under 4:o) och 5:o), ansett sig böra tillstyrka de av Kungl. Maj:t i förevarande paragraf föreslagna ändringarna, vilka äro betingade av de ändrade ekonomiska förhållanden, som inträtt efter lagens tillkomst.»

I avgiven reservation mot detta utskottets yttrande anförde herrar Lindley, Carlsson i Frosterud och Carlsson i Karlshamn följande:

»Såsom av motionen framgår, hava bestämmelserna i lagens 9 § om, när skälighetsprövning skall äga rum beträffande beräkandet av den skadades årliga arbetsförtjänst, vunnit tillämpning på ett sätt, som, såvitt vi kunna förstå, ej kan anses hava varit av lagstiftaren avsett.

Med avseende å fall, där den skadade, då olycksfallet inträffat, vissa timmar om dagen arbetat hos arbetsgivare, som i lagen avses, men under dagen i övrigt utfört arbete för egen räkning, må väl anses mindre oegentligt att vid arbetsförtjänstens beräkning hänsyn endast toges till den uppburna arbetsförtjänsten av arbete hos arbetsgivaren. Icke ens i dessa fall — där olycksfallsrisken är lika mycket mindre, som arbetstiden är mindre än den vanliga — synes ett dylikt förfaringssätt rättvist eller billigt, då ju, såsom riks-försäkringsanstalten framhållit, den skadade måste anses hava skäligt anspråk på att till följd av olycksfallet bliva hållen skadeslös även

för att han på grund av detsamma icke längre kan försörja sig med sådant eget arbete, som han eljest kunnat utföra.

Beträffande åter fall, där den skadade vid olycksfallet arbetat hos arbetsgivaren under fulla arbetsdagar, men förut under längre eller kortare tid av året närmast före olycksfallet »icke av arbetsgivaren använts till arbete», utan under tiden utfört arbete för egen räkning eller varit sysslös, står det enligt vårt förmenande redan i strid mot lagens ordalydelse att ej tillämpa skälighetsprövning vid arbetsförtjänstens beräkning. Lagen stadgar nämligen utan någon inskränkning, att skälighetsprövning skall äga rum, om »under längre eller kortare tid av året den skadade icke av arbetsgivaren använts till arbete» eller om »avlöningen för någon tid av året på grund av bristfällig utredning eller av annan anledning ej kan bestämmas». Likaså stadgas, att om arbetaren, när han skadat sig, endast tillfälligtvis använts till arbete av arbetsgivaren, skall skälighetsprövning äga rum sålunda, att för den tid, han icke arbetat i det tillfälliga arbetet, skall hans arbetsförtjänst beräknas till vad under motsvarande tid en arbetare av samma arbetsförmåga skulle hava förtjänat. Men det kan icke vara meningen, att tillfälliga arbetare skola hava en bättre ställning i detta avseende än andra arbetare.

1916 års särskilda utskott yttrade också härom följande:

»Om sålunda en arbetare, som endast under en del av året, t. ex. 3 månader, är anställd hos en viss arbetsgivare, under denna anställning drabbas av olycksfall, skall hans årsförtjänst beräknas till summan av hans verkliga arbetsförtjänst under de tre månaderna (huvudregeln) och hans (efter andra punkten) beräknade arbetsförtjänst under de återstående 9 månaderna.

Den skälighetsprövning, som sålunda alltid skall äga rum i fråga om tid, då arbetaren ej varit anställd i den verksamhet, i vilken olycksfallet inträffade, skall alltid ske efter nyss angivna grunder, oberoende av om arbetaren under tiden (de nio månaderna) varit anställd hos en eller flera arbetsgivare eller kanske gått sysslös.»

Det synes oss alldeles orimligt, att vid arbetsförtjänstens beräkning tillgodoräkna den skadade den tid av året, varunder han varit sysslös, men däremot icke taga i betraktande den tid, varunder han utfört självständigt arbete i yrket såsom exempelvis snickare, skomakare eller dylikt eller arbetat med egna göromål i hemmet eller någon kort tid före olycksfallet innehaft och arbetat i något eget jordbruk. Att detta skulle hava varit lagstiftarens avsikt, synes icke kunna påstås, än mindre visas. Skulle

det hava varit meningen att göra en så viktig inskränkning i avseende å tillämpningen av den i 9 § stadgade skälighetsprövningen och därmed i ersättningsrätten enligt lagen, hade väl fastmer detta bort tydligt uttryckas i lagen eller åtminstone bort antydvas i den utförliga motivering, som 1916 års särskilda utskott avgav rörande denna §.

Det belopp, varmed den, som skadat sig i arbete hos viss arbetsgivare, skall erhålla ersättning för den skada han måhända för all framtid lidit, kan icke få avgöras med hänsyn till den rent tillfälliga omständigheten, om han börjat arbeta hos arbetsgivare minst ett år före olycksfallet eller endast vissa månader, innan olycksfallet inträffat. Följden därav skulle bli, att han i senare fallen skulle erhålla i ersättning endast en bråkdel av vad som skall utgå, om arbetet fortgått hela året före olycksfallet. Där- emot skulle det alldeles sakna betydelse, hur förhållandet härutinnan varit under exempelvis andra eller tredje året före olycksfallet. Lika obilligt är det att i händelse av mer eller mindre tillfälliga avbrott i arbetet hos arbetsgivare under året före olycksfallet frånräkna tiden härför vid arbetsförtjänstens bestämmande.

När skadestånd skall utgå i anledning av olycksfall, måste storleken av detsamma bestämmas med hänsyn tagen till den förlust arbetaren därav lider och ej av godtyckliga eller tillfälliga omständigheter. Med hänsyn härtill är det tydliga, som skälighetsprövningen införts med avseende å arbetsförtjänstens beräkning. Härmed nås, såsom t. ex. beträffande den danska lagstiftningen uttalats, »att vid arbetsförtjänstens bestämmande och därmed vid ersättningsens utbetalande personer, vilkas ställning med hänsyn till utbildning och arbetsduglighet är densamma, bliva likställda, oavsett om de varit längre eller kortare tid sysselsatta i den verksamhet, vari olycksfallet inträffat, och oavsett om de äro sysselsatta hos arbetsgivaren under hela arbetsdagen eller endast under en del av densamma.»

Då ett stort antal arbetare ej äro fasta yrkesarbetare i egentlig mening, och då många arbeta i olika sysselsättningar, tidvis hos arbetsgivare, tidvis för egen räkning — lägenhetshavare, jordtorpare m. fl. — kan det ej heller i praktiken låta sig göra att, i händelse den skadade viss tid under året närmast före olycksfallet arbetat för egen räkning, avgöra, om den skadade mer är att hänföra till de egentliga lönearbetarnas kategori och på den grund borde erhålla ersättning enligt den lagstadgade skälighetsprövningen, eller om han mera är att hänföra till sådana arbetare för egen räkning, vilka ej äro försäkrade enligt lagen. För att kunna vinna visshet härutinnan måste givetvis för varje särskilt fall en ingående utred-

ning verkställas, vilken måste hänföra sig till en vida längre tid före olycksfallet än ett år, och varvid avgörandet i allt fall blir beroende på det rent subjektiva omdömet. Men detta är på intet sätt förutsatt i lagen, som endast talar om året närmast före olycksfallet.

Då riksförsäkringsanstalten också vitsordat, att den utländska lagstiftningen ej gör någon inskränkning i den i utlandet tillämpade principen om skälighetsprövning även för dessa fall, utan fastmer där merendels ges uttryckliga regler om, att vid arbetsförtjänstens beräkning utan undantag hänsyn skall tagas till varje full arbetsdag under året närmast före olycksfallet, synes så mycket mer skäl föreligga att även i vårt land förfara i enlighet med en dylik rättvis och billig princip. Endast sålunda kan den skadade hållas skadeslös för olycksfall, som drabba honom i arbete. Detta måste vara den ifrågavarande lagstiftningens mening, utan avseende å om arbetsgivaren kan anses mer eller mindre vållande till olycksfallet — t. ex. på grund av bristande skyddsanordningar eller dylikt eller något sådant vållande från hans sida ej alls föreligger.

Såsom redan framhållits, blir också olycksfallsrisken för ett år mindre i samma mån, som arbetaren arbetar i försäkringspliktigt företag under endast en del av året. Fastän premie ej beräknats för mer än den tid, varunder det försäkringspliktiga arbetet utförts, synes alltså ersättningen böra bli densamma, som om risken fortvarit under hela året och på den grund en högre premie påföres.

På grund härav och under åberopande av vad riksförsäkringsanstalten och motionären rörande denna fråga anfört, yrka vi alltså, att riksdagen nu måtte besluta,

att 9 §:s andra punkt skall, i huvudsaklig överensstämmelse med riksförsäkringsanstaltens förslag, erhålla följande ändrade lydelse:

Har under längre eller kortare del av året den skadade arbetat i annan verksamhet eller ej utfört arbete hos arbetsgivare, eller kan avlöningen för någon tid av året på grund av bristfällig utredning eller av annan anledning ej bestämmas, beräknas avlöningen för den tid till belopp, som med hänsyn till avlöningen i arbetsorten — — — prövas skäligt,

samt att denna lagändring måtte träda i kraft genast efter utfärdandet.»

Andra kammaren biföll det i denna reservation gjorda yrkande, var emot första kammaren antog utskottets utlåtande.

Såsom i denna reservation framhållits, måste det förefalla särdeles anmärkningsvärt, att, medan »avlöningen» för skadad arbetare beräknas för den tid av året närmast före olycksfallet, varunder han varit sysslolös, han

däremot skall komma i sämre ställning på den grund att han i stället under samma tid utfört visst arbete, låt vara att detsamma ej är att anse såsom försäkringspliktigt.

Departementschefen framhåller också i den nu föreliggande propositionen, att meningen med den i lagens 9 § föreslagna jämkning är »att förekomma en fortsatt tillämpning av hithörande stadganden, som icke synes hava varit vid lagens tillkomst avsedd och i varje fall tungt drabbar de till följd av olycksfall i arbete skadade.»

Emellertid skulle av ändringen, vilken föreslås träda i kraft först den 1 januari 1923, ej komma att beröras de skadade, som drabbats av olycksfall före sagda dag.

Det synes synnerligen hårt för en del redan dessförinnan skadade att till följd av lagstiftningens otydlighet ha fått lida en så avsevärd minskning i den dem tillkommande rätt till ersättning, jämfört med dem, som kunna komma att skadas efter utgången av innevarande år.

Nedanstående exempel på vad den lagtillämpning, som hittills följts, kan innebära för de skadade, som jag erhållit från riksförsäkringsanstalten, torde tydligen utvisa detta.

Skada 105,853. Sågverksarbetaren Karl August Edvard Karlsson, 28 år, skadad vid sågverksarbete hos Oscar Gustafsson, Virserum. På grund av skadan 30 % invalid.

Tillerkänd en årlig livränta av 160 kronor, beräknad efter en årlig arbetsförtjänst av 800 kronor. Den skadades fader arrenderar ett torp och brukade sonen vara fadern behjälplig med torpets skötsel. Därest arbetsförtjänsten beräknades efter skälighetsprövning för den tid av året närmast före olycksfallet, den skadade arbetat hemma på faderns torp, skulle densamma uppgått till 2,400 kronor och den årliga livräntan till 480 kronor (Försäkringsrådets utslag ²³/₁₀ 1920).

Skada 104,682. Fiskaren Olof Jonsson, 31 år, skadad vid tillfälligt skogsarbete hos firma Erik Lindberg, Hudiksvall. På grund av skadan 33 ¹/₃ % invalid. Tillerkänd en årlig ränta av 100 kronor, beräknad efter en årlig arbetsförtjänst av 450 kronor. Hade arbetsförtjänsten beräknats efter skälighetsprövning jämväl för den tid han sysslat med fiske för egen räkning, hade densamma uppgått till 2,400 kronor och den årliga livräntan till kronor 533: 33 (Riksförsäkringsanstaltens beslut ⁸/₇ 1920).

Skada 106,166. Arbetaren Lars Erik Nordqvist, 49 år. Skadad vid jordbruksarbete hos Jonas Halvarsson, Backen, Hall. På grund av skadan 25 % invalid. Tillerkänd en livränta av kronor 87: 50, beräknad

efter en årlig arbetsförtjänst av 525 kronor. Hade arbetsförtjänsten beräknats efter skälighetsprövning, skulle densamma hava uppgått till minst 1,700 kronor och *den årliga livräntan till kronor 283: 33* (Riksförsäkringsanstaltens beslut ¹⁴/₇ 1920).

Skada 109,739. Jordbruksarbetaren Frans Andersson, 55 år. Skadad vid skogshuggning hos Emil Pettersson, Alnaryd. På grund av skadan 45 % invalid. Tillerkänd *en årlig livränta av 390 kronor*, beräknad efter en årlig arbetsförtjänst av 1,300 kronor. Hade vissa tider av året sysslat med tillverkning av trätofflor i hemmet. Hade arbetsförtjänsten beräknats enligt skälighetsprövning, skulle densamma hava uppgått till 2,100 kronor och *den årliga livräntan till 630 kronor* (Riksförsäkringsanstaltens beslut ²²/₉ 1920).

Skada 28,601. Städerskan Hilda Eriksson, 61 år (gift). Skadad i arbete i Visby kyrkskola. På grund av skadan 66 ²/₃ % invalid (skadad i höften). Tillerkänd *en årlig livränta av kronor 133: 34*, beräknad efter en årlig arbetsförtjänst av 300 kronor. Den skadade utför tillfälliga arbeten hos andra såsom bykning, rengöring m. m., och sysslar för övrigt med skötseln av sitt hem. Skulle arbetsförtjänsten hava beräknats efter skälighetsberäkning för den tid hon sysslat med skötseln av sitt hem, skulle densamma hava uppgått till 900 kronor och *den årliga livräntan till 400 kronor* (Riksförsäkringsanstaltens beslut ¹⁷/₂ 1920).

Det synes i betraktande av vad sålunda förekommit vara förtjänt av övervägande, huruvida ej genom någon lämplig övergångsbestämmelse även deras rätt nu skulle kunna, åtminstone inom vissa gränser, tillgodoses, som blivit offer för sagda för dem så förlustbringande lagtillämpning.

Företrädesvis gäller detta invalider, som till följd av olycksfall i arbete ådragit sig viss så betydande invaliditet, att deras försörjningsförmåga måste anses hava gått förlorad eller i avsevärdare grad minskats.

I varje fall synes något hinder icke böra möta för att den föreslagna lagändringen i nu förevarande del träder i kraft före den 1 januari 1923.

I omförmälda hänseenden torde emellertid vederbörande ämbetsverk, i främsta rummet riksförsäkringsanstalten, böra beredas tillfälle att till vederbörande utskott avgiva yttrande.

Med stöd av vad här ovan anförts får jag därför vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta, att vad i olycksfallsförsäkringslagens 9 § i ifrågavarande propo-

sition föreslås skall, i den mån så lämpligen låter sig göra, gälla även beträffande sådana i lagen avsedda skador, som inträffat före den 1 januari 1923.

Stockholm den 13 februari 1922.

Oskar Hagman.
